

AYOLLAR IJTIMOIIY HIMOYASINI KUCHAYTIRISHDA KASABA UYUSHMALARI VA IJTIMOIIY ISHNING AHAMIYATI

Yuldasheva Diyora Erkinovna

Farg‘ona davlat universiteti

Abstract: *Women’s social protection is an important aspect of social development and inclusive employment. In addition to professional responsibilities, women often carry significant family and caregiving responsibilities, which may increase their social and economic vulnerability. Trade unions and social work institutions can contribute to reducing these challenges by providing social support, protecting labor rights, promoting equal opportunities, and assisting women in difficult life situations. This thesis analyzes the role of trade unions and social work in strengthening women’s social protection. Special attention is given to preventing workplace discrimination, supporting women in employment, improving access to social services, promoting professional development, and balancing work and family responsibilities. The study emphasizes that coordinated cooperation between trade unions, social workers, employers, and state institutions can create more effective mechanisms for protecting women’s social and labor rights.*

Keywords: *women, social protection, social work, trade unions, labor rights, employment, gender equality, social support, social services, workplace discrimination.*

Annotatsiya: *Ayollarni ijtimoiy himoya qilish jamiyatning barqaror rivojlanishi va inklyuziv mehnat muhitini shakllantirishning muhim shartlaridan biridir. Ayollar kasbiy faoliyat bilan bir qatorda oilaviy va tarbiyaviy vazifalarni ham bajarishi sababli ayrim holatlarda qo‘shimcha ijtimoiy va iqtisodiy qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Kasaba uyushmalari va ijtimoiy ish sohasi ushbu muammolarni kamaytirishda, ayollarning mehnat huquqlarini himoya qilishda, teng imkoniyatlarni kengaytirishda va murakkab hayotiy vaziyatlarda ijtimoiy ko‘mak ko‘rsatishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur tezisda ayollar ijtimoiy himoyasini kuchaytirishda kasaba uyushmalari va ijtimoiy ishning o‘rni tahlil qilinadi. Ish joyidagi kamsitishlarning oldini olish, ayollar bandligini qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, kasbiy rivojlanishni rag‘batlantirish hamda mehnat va oilaviy majburiyatlar o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *ayollar, ijtimoiy himoya, ijtimoiy ish, kasaba uyushmalari, mehnat huquqlari, bandlik, gender tenglik, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy xizmatlar, ish joyidagi kamsitish.*

Ayollarning jamiyat hayotidagi o‘rni va ijtimoiy faolligi yildan yilga ortib bormoqda. Ular turli sohalarda mehnat qilib, oilaning iqtisodiy farovonligi va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shmoqda. Shu bilan birga, ayollarning mehnat faoliyati bilan bog‘liq masalalarni faqat bandlik nuqtayi nazaridan emas, balki ijtimoiy himoya, oilaviy mas‘uliyat va shaxsiy rivojlanish bilan bog‘liq kompleks jarayon sifatida baholash zarur.

Ayolning ish bilan ta’minlanganligi uning ijtimoiy farovonligini belgilovchi omillardan biri bo’lsa-da, ish joyining mavjudligi har doim ham yetarli ijtimoiy himoyani anglatmaydi. Mehnat sharoitlarining qulayligi, ish vaqti, mehnatga haq to’lash, kasbiy o’sish imkoniyati, dam olish va ijtimoiy kafolatlarining mavjudligi ham ayol xodimning hayot sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Shu sababli xotin-qizlarning mehnat faoliyatini qo’llab-quvvatlashda tizimli yondashuv zarur.

Kasaba uyushmalari ana shunday tizimning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida namoyon bo’ladi. Ular xodimlarning manfaatlarini ifodalash, mehnat huquqlarini himoya qilish va ish beruvchilar bilan ijtimoiy muloqotni rivojlantirish orqali mehnat jamoasida ijtimoiy muhitni yaxshilashga hissa qo’shadi. Ayol xodimlarning o’ziga xos ehtiyojlarini hisobga olish esa kasaba uyushmalari faoliyatining ijtimoiy yo’nalishini yanada kuchaytiradi.

Ijtimoiy ishning imkoniyatlari esa ushbu jarayonni yanada kengaytiradi. Ijtimoiy ish mutaxassisi ayolning muammosini uning hayotiy sharoiti bilan bog’liq holda o’rganadi. Masalan, ayolning ishdagi muammosi oilaviy sharoiti, moddiy holati, farzand tarbiyasi yoki ijtimoiy muhit bilan bog’liq bo’lishi mumkin. Muammoning asl sababini aniqlash orqali unga mos yordam shaklini tanlash mumkin.

Ayollar ijtimoiy himoyasida manzilli yondashuv alohida ahamiyatga ega. Barcha ayollarga bir xil yordam ko’rsatish o’rniga, ularning ehtiyojlarini individual o’rganish samaraliroq natija beradi. Ijtimoiy ish mutaxassisi tomonidan ehtiyojlarni baholash, maslahat berish, zarur xizmatlarga yo’naltirish va muammoni hal qilish jarayonini kuzatib borish ayolga ko’rsatiladigan yordamning samaradorligini oshiradi.

Kasaba uyushmalari bilan ijtimoiy ish mutaxassislarining hamkorligi ayniqsa mehnat jamoalarida muammoli vaziyatlarning oldini olishda muhimdir. Xodimning murojaatini faqat nizoli holat yuzaga kelgandan keyin ko’rib chiqish o’rniga, muammolarni oldindan aniqlash va profilaktik choralarni amalga oshirish ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga yordam beradi.

Ayollarning kasbiy rivojlanishi ham ijtimoiy himoyaning muhim yo’nalishlaridan biridir. Zamonaviy mehnat bozori yangi bilim va ko’nikmalarni talab qilmoqda. Shu sababli ayollarning malakasini oshirish, qayta tayyorlash va yangi kasblarni egallashiga sharoit yaratish ularning iqtisodiy mustaqilligini kuchaytiradi. Kasaba uyushmalari bunday tashabbuslarni qo’llab-quvvatlashi, ijtimoiy ish sohasi esa ayollarni mavjud ta’lim va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari haqida xabardor qilishi mumkin.

Ayollar uchun mehnat va oilaviy hayot o’rtasidagi muvozanatni ta’minlash ham dolzarb masalalardan biridir. Farzand tarbiyasi va kasbiy faoliyatni birgalikda olib borish ayrim ayollardan katta vaqt va kuch talab qiladi. Shu bois mehnat jamoalarida oilaviy majburiyatlarni hisobga oluvchi ijtimoiy yondashuvlarni rivojlantirish ayollarning ish faoliyatini davom ettirish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin.

Ijtimoiy ish nuqtayi nazaridan ayolni qo’llab-quvvatlash faqat moddiy yordam bilan cheklanmasligi kerak. Huquqiy maslahat, psixologik ko’mak, kasbiy yo’naltirish, ijtimoiy xizmatlardan foydalanishga ko’maklashish va muammoli vaziyatda vositachilik qilish kabi xizmatlar ham muhim ahamiyatga ega. Bunday xizmatlarning kompleks tarzda tashkil etilishi ayolning muammosini chuqurroq hal qilish imkonini beradi.

Ish joyida tenglik va adolat tamoyillarini ta’minlash ham xotin-qizlarning ijtimoiy himoyasi bilan bevosita bog‘liq. Ayollarning kasbiy salohiyatini baholashda obyektiv mezonlardan foydalanish, ularning malaka oshirish va lavozimda o‘‘sish imkoniyatlarini kengaytirish mehnat jamoasida sog‘lom muhit yaratadi. Kasaba uyushmalari ushbu jarayonlarda xodimlarning manfaatlarini ifodalash va ijtimoiy muloqotni rivojlantirishda muhim rol o‘ynashi mumkin.

Bugungi kunda raqamlashtirish jarayoni ayollarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning yangi shakllarini rivojlantirish imkonini bermiqda. Elektron murojaatlar, onlayn maslahatlar, masofaviy kasbiy ta‘lim va raqamli axborot xizmatlari ayollarning ijtimoiy xizmatlardan foydalanishini yengillashtiradi. Ayniqsa, vaqt imkoniyati cheklangan ayollar uchun masofaviy xizmatlar qulay va samarali vosita bo‘lishi mumkin.

Shuningdek, ayollarning kasaba uyushmalari faoliyatidagi ishtirokini kengaytirish ham muhim istiqbolli yo‘nalishdir. Ayollarning o‘z muammolari va ehtiyojlari bilan bog‘liq masalalarni muhokama qilishda faol qatnashishi kasaba uyushmalarining ijtimoiy dasturlarini yanada takomillashtirishga yordam beradi. Ayollarning fikr va takliflarini muntazam o‘rganish orqali amaliy ehtiyojlarga mos ijtimoiy loyihalarni ishlab chiqish mumkin.

Ayollarni ijtimoiy himoya qilishda kasaba uyushmalari va ijtimoiy ishning hamkorligi jamiyat uchun uzoq muddatli ijtimoiy ahamiyatga ega. Bunday hamkorlik orqali ayollarning mehnat huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy muammolarini erta aniqlash, zarur xizmatlarga yo‘naltirish va ularning kasbiy salohiyatini rivojlantirish imkoniyatlari kengayadi. Eng muhimi, ayolga faqat yordam oluvchi shaxs sifatida emas, balki o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishga qodir faol shaxs sifatida yondashish zarur.

Shu nuqtayi nazardan, kelgusida kasaba uyushmalari faoliyatida ijtimoiy ish tamoyillarini kengroq qo‘llash, ayol xodimlarning ehtiyojlarini muntazam o‘rganish, manzilli ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish va ijtimoiy sheriklik mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv xotin-qizlarning mehnat va ijtimoiy hayotdagi imkoniyatlarini kengaytirish, ularning farovonligini oshirish hamda jamiyatda ijtimoiy adolat va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. – Toshkent, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Kasaba uyushmalari to‘g‘risida”gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
5. International Labour Organization. Care at Work: Investing in Care Leave and Services for a More Gender Equal World of Work. – Geneva: ILO, 2022.
6. International Labour Organization. Women at Work: Trends 2016. – Geneva: ILO, 2016.
7. Payne, M. Modern Social Work Theory. – London: Palgrave Macmillan, 2020.
8. Healy, K. Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice. – London: Palgrave Macmillan, 2014.